

DAVID ŠPORA

**KONFORMIZAM
RADIKALNE
MISLI**

*Kritički historijat
metodoloških
i političkih pozicija
Michela Foucaulta*

Zagreb, 2023.

disput

SADRŽAJ

UVOD – SVETI FOUCAULT I BIJEDA TEORIJE	7
I. STRUKTURA, IGRA I FRANCUSKA TEORIJA	41
II. STRUKTURALISTIČKA KONTROVERZA	69
III. ŽIVO BLATO STRUKTURALNE ARHEOLOGIJE	103
IV. NIETZSCHE, MARX, FOUCAULT	139
V. MAO, MARX I COCA-COLA	169
VI. OD MOĆI BEZ KRALJA DO DRŽAVE POD NADZOROM TRŽIŠTA – UNUTRAŠNJI PRISTUP	215
VII. NEOLIBERALIZAM S LJUDSKIM LICEM? – IZVANJSKI PRISTUP	253
EPILOG – FOUCAULTA NE TREBA BRANITI ILI FOUCAULTU NE TREBA VJEROVATI?	297
Napomena o izvorima	327
Literatura	329
Kazalo pojmova	341
Kazalo imena	347
O autoru	355

UVOD
– SVETI FOUCAULT
I BIJEDA TEORIJE

Štoviše, potrebno je izvesti tek jednu malu operaciju u Marxovu tekstu – mijenjajući na svakom mjestu ime Proudhon u Althusser – i može ga se čitati kao ustrajnu pretkazujuću polemiku protiv “Teorije” potonjega.¹

Pošto nikad nije shvatio pravu naučnu dijalektiku, dotjerao je samo do sofistike. U stvari je to u skladu s njegovim sitnoburžoaskim stanovištem. Sitni buržuj (...) sastavljen je iz “s jedne strane” i “s druge strane”. (...) Takav je u moralu, takav je u svakoj stvari. On je živa protivurječnost. Ako je (...) još duhovit čovjek, ubrzo će naučiti da se igra svojim vlastitim protivurječnostima i da ih, već prema prilikama, izradi u upadljive, šumne, ponekad skandalozne, ponekad sjajne paradokse. Naučno šarlatanstvo i političko prilagođavanje nerazdvojni su od takvog stanovišta. I od svega ostaje još samo jedna pobuda: taština subjekta, a onda je, kao kod svih taštih ljudi, u pitanju samo trenutni uspjeh i dnevna senzacija.²

Neki su pojedinci iznimke od pravila koje sažima proverbijalna mudrost o tome kako “nitko nije prorok u vlastitom selu”.³ Upravo Paul-Michel Foucault (1926-1984) može poslužiti kao jedna takva iznimka s obzirom na to da je postao globalna intelektualna “zvijezda”, no jednako je tako već za života u domaćoj sredini izgradio reputaciju važnog i utjecajnog intelektualca. Foucaultov interdisciplinarni utjecaj, koji se proteže od filozofije, povijesti ili sociologije do teorije književnosti i rodnih studija,⁴ neodvojivo je isprepleten s internacionalizacijom francuskog (post)strukturalizma kroz njegovu, prije svega, anglofonu recepciju. Za razliku od Foucaulta neki drugi koje se povezuje s tom francuskom teorijskom invazijom bili su gurnuti na akademsku i izvanakademsku marginu. Na mnoga imena iz tog kruga bila bi, tako, primjenjiva parafraza poučka koji je Karl Marx sredinom XIX. st. iznio u vezi sa svojim suvremenikom Pierre-Josephom Proudhonom:⁵ dok su u Francuskoj smatrani lošim filozofima, u SAD-u i

¹ Thompson, *The Poverty*, str. 163.

² Marx, “Pismo J. B. Schweitzeru”, str. 207.

³ Allan Megill citira tu poslovicu upravo u kontekstu kontrasta recepcije Foucaulta u Francuskoj i izvan nje, prvenstveno u angloameričkim sredinama, Megill, “The Reception”, str. 124.

⁴ Nemoguće bi bilo navesti iscrpnu listu, no širinu utjecaja ilustriraju autori i autorice poput Edwarda Saida, Judith Butler ili Stephena Greenblatta ili pak generacije francuskih povjesničara za koje je Foucault bio – kako je to naslovom poglavlja sažeo André Burguière – poput komete koji je prohujao iznad Pariza, Burguière, *The Annales*, str. 195. U vezi s Butler i Saidom usp. Cusset, *French*, str. 210, 220-221.

⁵ Marx, “Bijeda”, str. 67.

Evropi važili su za jedne od najjačih francuskih “teoretičara”. Stupnjevi nesklada između slike u Francuskoj i izvan nje bili su, očekivano, različiti i premda su neki autori bili samo određeno vrijeme marginalizirani u Francuskoj, poput primjerice Jacquesa Derridaa, nije bila rijetka situacija da bi kontrast međunarodnog renomea i domaćeg statusa ostao trajan, odnosno međunarodni uspjeh nije garantirao probijanje do prvog ešalona francuskog intelektualnog i institucionalno-akademskog establišmenta, kao primjerice u slučaju Jeana Baudrillarda. Za razliku od takvih primjera Foucault je dospio do samog vrha koji simbolizira Collège de France, premda do danas slovi za pojavu koja se uobičajeno locira na suprotan dio intelektualno-teorijskog i ideološkog spektra u odnosu na dominantnu matricu akademskih institucija.

Brojni detalji ukazuju na razmjere Foucaultove slave i utjecaja, poput primjerice toga da je dan kada je umro bio gotovo pa neformalan dan žalosti u Francuskoj, popraćen osvrtima, uključujući i onaj tadašnjeg francuskog premijera, te *in memoriam* prilozima u svim vodećim francuskim medijima.⁶ Osim tog posthumnog svjedočanstva o važnosti koja mu se pridavala, i njegovi medijski snažno popraćeni angažmani oko različitih pitanja svjedoče o tome koliko je bio naglašen Foucaultov javni profil za života.

Pored slave i statusa na kojem je vrlo predano radio za života, nastojeći se u imaginariju matične kulture uvrstiti u historijski slijed utjecajnih javnih intelektualaca od Voltaira do Jean-Paula Sartrea, Foucaulta prati i zagrobna “diskurzivna” produkcija koja produljuje njegov utjecaj. Za uvrštenje u konkretni pariški Panthéon trebat će očito proći još nešto vremena – ako do toga doista ikada dođe – no u panteonu duhovne republike Foucault kotira dovoljno dobro da ne bude zaboravljen. Kontinuirano se pojavljuju nova izdanja njegovih radova, a posthumna produkcija okrunjena je uvrštavanjem Foucaulta u prestižnu ediciju *Pléiade* 2015. u kojoj se objavljuju sabrana djela klasika. U tom je pogledu jedan od njegovih biografa sasvim promašio prognozom kako

[n]eće biti “Sabranih djela Michela Foucaulta”.⁷

No proces posthumne produkcije počeo je mnogo prije. Deset godina nakon smrti (1994) objavljeno je tako prvo izdanje Foucaultove “sabrane publicistike” pod naslovom *Dits et écrits (Izreke i zapisi)*.⁸ U četiri dijela prvog izdanja, odnosno dva dijela drugog izdanja u manjem formatu iz 2001, na jednom je mjestu sakupljen najveći dio građe (javna predavanja i izlaganja, intervjui, novinski i struč-

⁶ Miller, *The Passion*, str. 13. Štoviše, na istom mjestu James Miller navodi kako je u trenutku smrti Foucault “možda čak bio najpoznatiji intelektualac na svijetu”. Jedan od biografa napominje, doduše na temelju ankete jednog od intelektualno-književnih časopisa, da je 1981, odnosno mjesec dana prije pobjede François Mitterranda na izborima, Foucault bio rangiran kao “treći najutjecajniji intelektualac” u Francuskoj, odmah iza Claudea Lévi-Straussa i Raymonda Arona, Macey, *The Lives*, str. 436.

⁷ Macey, *The Lives*, str. xviii.

⁸ U daljnjem su izlaganju reference na izdanje u dva toma iz 2001. donesene skraćeno kao DE I ili DE II.

ni članci i sl.) koja je inače bila rasijana i prvotno objavljivana na raznim jezicima mimo knjiga kao glavnih radova. Tri godine nakon toga (1997) započeo je proces objavljivanja Foucaultovih predavanja na Collège de Franceu. U tim izdanjima zabilježena su Foucaultova predavanja na instituciji na kojoj je radio od 1971. do smrti 1984. Taj je izdavački niz, dovršen 2015, bio zanimljiv zainteresiranoj javnosti kao dopuna dotad objavljenim i poznatim Foucaultovim radovima. No osim što pokazuju pripremni rad i svojevrsno skiciranje knjiga u predavanjima,⁹ neke od tih sezona predavanja, pogotovo one iz druge polovice 1970-ih, došle su posljednjih godina u fokus kako zbog tema koje su u njima obrađene tako i zbog načina obrade tih tema, a i jedno i drugo znatnim je dijelom bilo dostupno tek u fragmentarnoj formi, pa time i slabije poznato ili nejasno.

Osim kao nastavak kanonizacije “klasika”, razna izdanja mogu se sagledavati i kao dio vala obnovljenog izdavačkog interesa za Foucaulta. Danas su tako, pored popratnih pogovora urednika svake pojedine serije predavanja u kojima se njihova tematika kontekstualizira s obzirom na druge sezone i ostale radove, dostupne i detaljne rekonstrukcije i usporedbe preklapanja tema u knjigama i predavanjima.¹⁰ Uglavnom, kakvi god razlozi bili posrijedi, vidljivo je da je Foucaultov posthumni opus (uz pripadajuću sekundarnu literaturu) dostigao ili gotovo nadrastao količinu teksta objavljenog za života.

Foucaultov medijsko-diskurzivni status vrlo je pak vitalan zahvaljujući jednim dijelom aktivnostima pripadnika njegova “ateljea” (životnih partnera i nasljednika, suradnika) koji su, pored rada na izdanjima, svoju djelatnost institucionalizirali osnivanjem Centra Michel Foucault 1986. godine.¹¹ No dio tih procesa čak vjerojatno više nije ni pod čijom kontrolom, nego je uhvaćen u izdavačko-marketinške mehanizme akademske industrije koja počinje nalikovati na pop-industriju. Osim “oficijelnih” pariških predavanja na Collège de Franceu, čije je objavljivanje trajalo dakle gotovo 20 godina, pojavljuju se posljednjih godina i izdanja nepoznatih i neobjavljenih Foucaultovih gostujućih izlaganja i predavanja, održanih pretežno tokom druge polovice 1970-ih po Americi ili Kanadi, na temelju neautoriziranih snimki sasvim nalik na posthumna izdanja “novootkrivenih” snimki različitih ikona pop-kulture.¹² S obzirom na građu rasutu po arhi-

⁹ Predavanja kao skice za prerađu u knjige ocrta Eribon, *Michel*, str. 236.

¹⁰ Neposredno nakon dovršetka niza predavanja na Collège de Franceu 2015. pojavile su se dvije knjige Stuarta Eldena (*Foucault: The Birth of Power i Foucault's Last Decade*), koje donose neutralnu, gotovo filološku “konkordancijsku” rekonstrukciju preklapanja knjiga, predavanja i drugih izlaganja tokom 1970-ih i 1980-ih, kombinirajući pritom objavljene izvore i neobjavljenu arhivsku građu. Godine 2021. objavljena je i treća knjiga.

¹¹ <https://centremichelfoucault.com/presentation/> (posljednji pristup 24. VIII. 2021).

¹² Miller već početkom 1990-ih navodi kako se razvilo crno tržište snimki (doslovce upotrebljavajući izraz “bootleg”) Foucaultovih predavanja (Miller, *The Passion*, str. 6). I to na svoj način pokazuje da moguća usporedba Foucaulta s rock-zvijezdom i nije tek pretjerivanje s dosjetkom. U vezi sa snimkama i komedijom apsurdna oko tužbe koju je izdavačka kuća (Gallimard) podnijela protiv jednog od časopisa (čuveni *Les temps modernes*) u svojem vlasništvu usp. i Macey, *The Lives*, str. xx.

vima od Pariza do Berkeleyja – i 37 000 stranica ostavštine u 117 kutija prodanih *Bibliothèque nationale de France* 2013. godine¹³ – zasad je teško predvidjeti kada će prestati ta bujica stalno novih otkrivenih predavanja i novih izdanja.

Pored takvih primjera, koje treba upotpuniti i časopisima koji u naslovu nose Foucaultovo ime,¹⁴ moć izdavačko-diskurzivne mašinerije koju objedinjuje funkcija-autor “Foucault” osobito se dobro vidi u slučaju objavljivanja IV. dijela iz niza povijesti seksualnosti, a koji je objavljen posthumno unatoč Foucaultovoj zabrani objavljivanja onog što nije objavio za života.¹⁵ Predavanja su, kao i različiti spisi okupljeni u zbirci *Dits et écrits*, mogla biti objavljena u obliku knjiga s izlikom da ih se, za razliku od nedovršenih rukopisa, može smatrati već objavljenima, odnosno javno izgovorenima. Za razliku od toga IV. dio povijesti seksualnosti nije bio prethodno objelodanjen ni izgovoren, ali je naposljetku svejedno posthumno objavljen.¹⁶

Uz enormnu količinu sekundarne literature, zbog koje se može govoriti o valovima recepcije Foucaulta po pojednim desetljećima, kolekciju pokazatelja internacionalne dimenzije interesa i utjecaja upotpunjuju Foucaultove biografije. Prvo se pet godina nakon njegove smrti pojavila francuska biografija koju je napisao Didier Eribon, poznavatelj ne samo djela nego i čovjeka,¹⁷ a svega četiri godine poslije, 1993. pojavile su se dvije biografije u engleskom govornom području. Ona Davida Maceyja često se reklamira kao svojevrsno autorizirano “evanđelje” napravljeno u suradnji s Danielom Defertom,¹⁸ Foucaultovim dugogodišnjim partnerom koji je često potpisan i kao jedan od urednika različitih izdanja Foucaultovih radova.¹⁹ Za razliku od nje biografija koju je napisao James Miller – premda je on

¹³ A dio te građe bio je zatvoren u sefu nakon Foucaultove smrti, kako navodi Elden u “Pogovoru”, v. Macey, *The Lives*, str. 487.

¹⁴ Npr. *Foucault Studies* (<https://rauli.cbs.dk/index.php/foucault-studies/about>) ili *Le foucauldien* (<https://foucauldien.net/about>) (posljednji pristup 24. VIII. 2021)

¹⁵ V. o tome detaljnije u Epilogu.

¹⁶ Kod nas se također posljednjih godina kontinuirano pojavljuju novi prijevodi Foucaulta, pa su tako prevedena sva pariška predavanja od 1979. do 1984, kao i – tri godine nakon objavljivanja na francuskom – IV. dio povijesti seksualnosti.

¹⁷ Macey navodi kako poznanstvo Foucaulta i Eribona seže u sredinu 1970-ih, Macey, *The Lives*, str. 439.

¹⁸ Macey pak spominje kako se Defert ipak ne bi sasvim složio ni s nekim elementima njegove biografije. S obzirom na tri različite “narativne” biografije, “kronologija” u *Dits et écrits* – a sastavio ju je upravo Defert (DE I, str. 12) – koja po godinama i mjesecima navodi pojedine događaje, mogla bi se uzeti kao jedina “autorizirana” verzija.

¹⁹ Počeci Foucaultove veze s Defertom sežu u rane 1960-e, a Foucault je isposlovaio da Defert, s kojim je tada već bio u vezi, dođe na asistentsko mjesto na sveučilište u Clermont-Ferrandu unatoč tomu što se prethodno neprestano sukobljavao s Rogerom Garaudyjem, i to ne samo kao intelektualnim eksponentom *Parti communiste français* (PCF) nego i zbog toga što ga je smatrao nekompetentnim, ali postavljenim na sveučilište zahvaljujući utjecaju Georges-a Pompidua, tada premijera i Garaudyjeva starog školskog druga s École normale supérieure (ENS), dok su Jules Vuillemin i Foucault nastojali na to mjesto dovesti Gilles-a Deleuza. Usp. Eribon, *Michel*, str. 162-163, 167; Macey, *The Lives*, str. 92-93, 110; DE I, str. 29.

sam ustvrdio za svoju knjigu da nije biografija – izazvala je kontroverze i žestoke reakcije, pogotovo u angloameričkoj akademskoj zajednici. Dok je dio anglofoni intelektualno-akademskih krugova knjigu dočekao s aplauzima, dio je knjigu doživio kao blasfemiju spram, u formulaciji Davida Halperina, “sveca zaštitnika *queer* aktivizma”.²⁰ Za kritičare je tog usmjerenja, kako na istom mjestu ističe Halperin, “Foucault ne samo naš Marx nego također i naš Freud”.²¹ Defert, koji je surađivao i s Millerom, očito je na kraju procesa zauzeo negativan stav spram njegova portretiranja Foucaulta.²²

Premda se neizbježno obje anglofone biografije u nekim elementima nadovezuju na Eribonovu, treba ipak napomenuti da Maceyjeva biografija često djeluje kao dopunjenija i iscrpnija – istodobno i nešto eksplicitnija oko intimnih detalja – varijanta Eribonove. Iako se moglo očekivati da biografije različito osjenčavaju detalje, Eribonova i Maceyjeva neke prilično minoriziraju ili sasvim zanemaruju, a za opis pojedinih razdoblja obje se velikim dijelom oslanjaju na dnevničko-autobiografske zapise Claudea Mauriaca (Eribon to i napominje u predgovoru). Osim što Macey mjestimice u stopu prati Eribona, njegova biografija u pojedinim pasazima izgleda kao da sažima Mauriacovo pripovijedanje iz čije je perspektive fokalizirano Maceyjevo prepričavanje pojedinih scena. Kao Foucaultov suradnik i prijatelj Mauriac nije nepristran pripovjedač,²³ a bio je svjedokom ponekad prilično teških i napetih situacija tokom Foucaultova aktivističkog djelovanja 1970-ih (premda Eribon napominje da Mauriac prepričava veći broj situacija od onih u kojima je doista sudjelovao). Osim privođenja na policiju u više navrata, jedna od najnapetijih situacija – prepričana iz Mauriacove perspektive – bila je ona prilikom konferencije za novinare u Madridu 1975. u znak protesta protiv izvršenja smrtnih kazni nad protivnicima Francova režima (od pripadnika baskijske ETA-e do članova revolucionarne antifašističke organizacije FRAP). U skupini koja je otišla u Madrid, osim Foucaulta i Mauriaca, bili su još glumac Yves Montand (skupina je tako i prozvana “les Montand-boys”), režiser Costa Gavras, novinar Jean Lacouture, dominikanac otac Laudouze te publicist, aktivist i nekadašnji suborac Ernesta Che Guevare Régis Debray – koji je Maceyju odbio komentirati tu situaciju – dok je Foucault spriječio sudjelovanje književnice Simone de Beauvoir.²⁴

²⁰ Halperin, *Saint*, str. 121, a za kritiku Millerova pristupa usp. npr. str. 173. Miller inače u zahvalama spominje i Halperina među onima koji su čitali i komentirali dijelove njegova rukopisa, v. Miller, *The Passion*, str. 468.

²¹ Halperin, *Saint*, str. 121.

²² Miller navodi kako zna da više Foucaultovih intimusa, pa tako i Defert, Eribonovu biografiju smatra dubinski pogrešnom, premda je Millerov dojam da se to više tiče interpretacije nego fakata. Defert je, kako tumači Miller, bio otvoren za suradnju s njim upravo zbog nezadovoljstva Eribonomom biografijom, no na kraju procesa nije mu se očitovao o poslanom završnom nacrtu knjige, Miller, *The Passion*, str. 388, 393, bilj. 2.

²³ U drugoj polovici 1970-ih doći će do određenog zahlađenja u tom prijateljstvu, v. Macey, *The Lives*, str. 389. Reference na Mauriaca mogu se naći i u Defertovoj “Kronologiji” (DE I, str. 17).

²⁴ Macey, *The Lives*, str. 345. Macey pogrešno navodi Ladouze, usp. Eribon, *Michel*, str. 280, 282; DE I, str. 64. Usp. Noyais, “Pour”.

Kod Millera pak uopće nema Mauriaca kao izvora, a priličan udio imaju izvori koje su Eribon i Macey zanemarili, od različitih i brojnih kazivača, uključujući i imena kao što su Jürgen Habermas ili Noam Chomsky,²⁵ do primjerice zapisa Simeona Wadea s izleta u kalifornijsku pustinju.²⁶ Osim što je Wadeovo svjedočanstvo – objavljeno 2019. – privlačilo pažnju kao glasina i svojevrsan ekvivalent “groupie”-iskustava tipa “moja noć s Mickom Jaggerom”, mističnosti čitave epizode pridonosilo je i to što je Foucault o tome poslije navodno poznanicima govorio kao o konverziji, potpuno tranzitornom, gotovo pa religijskom iskustvu “buđenja”.²⁷

Rašomon koji nastaje na temelju različitih izvora očekivan je, no između navodno negativnog Millera i navodno neutralnog Maceyja ima i određenih poklapanja oko kontroverznih detalja. Primjerice obojica nude slično objašnjenje razloga raskida veze između Jeana Barraquéa i Foucaulta – za razliku od Eribona koji je imao uvid u njihovu prepisku i priznao Milleru da je smatrao da treba biti vrlo oprezan u formulacijama – kao što obojica navode motiv uživanja u iskustvu smrti nakon što je Foucaulta na ulici srušio automobil.²⁸ No Miller je sa svojom knjigom doživio sudbinu svojevrsnog parijske u pojedinim krugovima proučavatelja Foucaulta premda nije baš sasvim jasno zašto bi se Eribonova i Maceyjeva biografija trebale uzimati kao pouzdanije verzije.²⁹ Proklamacije interpretacijskog pluralizma i relativistički truzmi na kraju se – u hladnoj vodi opredjeljivanja u vezi s Foucaultom – svode na to da se određene biografije ipak smatraju pouzdanijima ili pri-

²⁵ Macey primjerice tek spominje debatu s Chomskim, Macey, *The Lives*, str. x. Radi se o dijalogu Chomsky-Foucault uz moderiranje Fonsa Eldersa, snimljenom pred publikom za nizozemsku televiziju. Osim danas dostupnih snimki na internetskim servisima, transkript se nalazi u DE I, str. 1339. Foucault je navodno nakon te debate bio dijelom isplaćen drogom, koju je poslije u krugu svojih pouzdanika nazivao “Chomskyjev haš”, v. Miller, *The Passion*, str. 201. U vezi s debatom s Chomskim usp. i Wolin, *The Wind*, str. 324-325.

²⁶ Miller je detalje vikenda u kalifornijskoj pustinji kada je Foucault 1975. probao drogu LSD izdao prenio na temelju razgovora sa Simeonom Wadeom i uvida u tada još neobjavljeni Wadeov rukopis, Miller, *The Passion*, str. 437-438, bilj. 1, usp. str. 468.

²⁷ Premda je Defert spominje u “Kronologiji”, Macey tu epizodu doslovce naziva “glasinom” te iskazuje skepsu spram epifanije – ne spominjući ni Wadea ni Millera – no nakon toga ipak ponavlja pojedine motive koji bi tvorili elemente konverzije na kojoj je inzistirao Miller, v. Macey, *The Lives*, str. 339-340; usp. DE I, str. 63. Maceyju je mogla biti poznata Millerova obrada te epizode jer je Millerova knjiga izašla ranije iste godine (Miller u predgovoru navodi da Macey priprema biografiju), v. Miller, *The Passion*, str. 5. Kritiku upotrebe te epizode kao tabloidne eksploatacije u svojoj vrlo negativno intoniranoj recenziji prvog izdanja Millerove knjige iznijela je Wendy Brown (Brown, “Jim”, str. 144). Dean i Zamora svoju knjigu pak otvaraju prepričavanjem baš te epizode (Dean i Zamora, *Le dernier*, str. 9), dok je u engleskoj verziji njihove knjige LSD završio i u naslovu.

²⁸ Usp. Miller, *The Passion*, str. 90-91, 306, 410, bilj. 94; Macey, *The Lives*, str. 81, 370. I Miller i Macey navode alkoholizam i moguće sadomazohističke crte odnosa kao razlog raskida veze Foucaulta i Barraquéa. Defert pak spominje “kratku kuru detoksikacije” 1950. godine, DE I, str. 19.

²⁹ Tako Elden spominje i Millerovu knjigu, ali Eribonovu ističe kao jedinu usporedivu s Maceyjevom po kvaliteti, v. Macey, *The Lives*, str. 489. Eribonova biografija doživjela je u Francuskoj nekoliko izdanja i dopuna.

stojnijima od drugih. Pritom je pristojnost čudan kriterij u vezi s Foucaultom koji je svojim životnim stilom neprestano provocirao malograđansku “pristojnost”.

Jedan od razloga različitog tretmana biografija tiče se ipak načina na koji se one nose s određenim mračnim Foucaultovim licem vezanim uz razne kontroverzice, od njegovih izjava prilikom zakonskih reformi u području seksualnosti³⁰ do skandala i afera, od kojih su neke postale predmetom obrade u romanima s ključem.³¹ Osim kruga njegovih intimnih partnera uz koje su vezane neke od tih afera – posebno je kontroverzno pitanje je li Foucault ranih 1980-ih znao da ima AIDS i kako se ponašao u to doba³² – početkom 1980-ih Foucaultovo ime spominjalo se u kontekstu velikog i nikad do kraja rasvijetljenog skandala koji je uzdrmao i političku scenu u Francuskoj,³³ dok su tridesetak godina poslije, točnije 2021. izronile nove kontroverzne optužbe na Foucaultov račun.³⁴ No mimo sloja kontroverzi i skandala, od tamnih sjena teških optužbi do brojnih pikanterija iz privatnog života zvijezde – od drogiranja do prakticiranja sadomazohizma – koje pobornici smatraju “senzacionalističkim” dijelom “demonizacije svetog Foucaulta”,³⁵ pitanje biografije ipak je nezaobilazno iz nekoliko povezanih načelnih razloga.

³⁰ U vezi s tim izrazito su kontroverzna dva primjera, jedan u pogledu Foucaultova zalaganja, u više navrata, ne samo za spuštanje granice dekriminalizacije seksualnih odnosa s maloljetnicima nego i za ukidanje bilo kakvih dobnih granica u seksualnim odnosima, dok se drugi tiče njegove potpune relativizacije silovanja žena. Usp. Miller, *The Passion*, str. 257; Macey, *The Lives*, str. 374-377; DE II, str. 351-352. Macey je prilično sklon opravdavanju Foucaulta u vezi s prvom temom, a prilično kritičan prema njemu u vezi s drugom. Miller pak prepričava detalje bez nekih posebnih komentara, unatoč dakle tomu što se njegova biografija u pojedinim krugovima smatra gotovo pa klevetanjem Foucaulta.

³¹ Od romana Guya Hocquenhema do Julije Kristeve i njezina “portreta dotičnog filozofa u izrazito uznemirujućim terminima”, v. Miller, *The Passion*, str. 129; Macey, *The Lives*, str. 451-452.

³² U središtu jednog od skandala bio je Hervé Guibert, navodno posljednji Foucaultov partner, objavivši, pod naslovom *À l'ami qui ne m'a pas sauvé la vie (Priatelju koji mi nije spasio život)*, roman s ključem s jasnim aluzijama na suvremenike, uz ostalo i na Foucaulta. Dok Miller tim pitanjima uokviruje Foucaultovu biografiju, Macey ih se lapidarno dotiče na kraju, usp. Miller, *The Passion*, str. 20-26, 370, 380-381; Macey, *The Lives*, str. 475, 478-479. Eribon je u vezi s tim pitanjima sasvim škrt, *Michel*, str. 348-349. Defert navodi da su se Foucault i Guibert upoznali 1977, DE I, str. 75.

³³ Taj tzv. skandal Coral iz 1982. o seksualnoj zloupotrebi djece i dječjoj pornografiji opisuje Macey, *The Lives*, str. 450-452.

³⁴ Optužbe protiv Foucaulta za seksualno iskorištavanje maloljetnika u Tunisu u drugoj polovici 1960-ih iznio je Guy Sorman, prenijeli su ih različiti mediji u Francuskoj i inozemstvu, a na internetskim stranicama Centra Michel Foucault postavljen je odgovor na njih (<https://centremichelfoucault.com/>) (posljednji pristup 24. VIII. 2021). Sorman je poslije u izjavama za medije dijelom modificirao optužbe, što je dodatno pojačalo dojam o njihovoj političkoj pozadini te u daljnjim medijskim reakcijama utjecalo na polarizaciju stavova o konzervativnom napadu na ljevicu i, nasuprot tome, propitivanju takvog automatskog otpisivanja optužbi. Macey spominje primjer kada je Foucault napadnut u Tunisu nakon noći provedene s domaćim “dečkom” (“boy”) (Macey, *The Lives*, str. 205).

³⁵ Halperin, *Saint*, str. 6, a na str. 9 spominje svoju “zgroženost”, dok senzacionalističkim označava Millerov pristup na str. 173. Brown pak napada Millera kao branitelja obiteljskih vrijednosti, racionalizma i liberalnog humanizma u nastojanju da diskreditira poststrukturalizam, Brown, “Jim”, str. 143.